

Posudek na diplomovou práci Mgr. Michaely Erbenové. ***S Benešem, Gottwaldem, Zápotockým i Novotným nad hlavou. Žák a česká národní škola mezi válkou a socialismem (1945-1960) metodou orální historie, 105 stran.***

Mgr. Michaela Erbenová předložila diplomovou práci věnovanou otázce školské problematiky, resp. svůj výzkum opřela o komparaci dvou vybraných škol (Dohalice a Vidochoh) v Královéhradeckém kraji. Hlavní pozornost věnovala proměně každodennosti života žáků, proměně školních budov a tříd, v neposlední řadě i proměně výuky od konce druhé světové války do šedesátých let (nový školský zákon 1960).

Úvodní kapitola podle mého názoru uceleně mapuje vývoj školství ve výše uvedeném časovém rozpětí, zároveň přibližuje dvě zkoumané školy (v Dohalicích a Vidochově). Čtenář se dostává potřebných informací založených na pečlivém výzkumu příslušné literatury, ale rovněž vyhlášek a nařízení. Po obecnějším úvodu k dějinám školství a jejich reformám přechází autorka k přiblížení obou zkoumaných škol, resp. lokalit obcí Dohalice a Vidochoh.

Pro mě osobně je inspirující, že se autorka věnuje poválečnému období a končí v šedesátých letech, a přitom ještě využívá možností orální historie. Většina prací OH-SD se soustředí spíše na „normalizaci“ a období po roce 1989.

V části Literatura a prameny autorka rozebírá práce respektovaných autorů v oboru (Zounek, Šimáně, Knotová, Moree, Bahenský, Večerková, Kourová, Lenderová, Jiránek, Randák), popisuje i využití fondů SOA Jičín a SOA Hradec Králové. Zajímavé, bohužel, ne neobvyklá je absence některých školních kronik, vidochovská škola, kde se prameny nedochovaly. I tohoto zjištění je patrné, že orální historie zde neslouží pouze k interpretaci nahraných rozhovorů, ale že se jedná rovněž o historický výzkum z oblasti, kde se nedochovalo více písemných pramenů.

V kapitole třetí se M. Erbenová věnuje otázkám metodologie: orální historii, komparativní metodě a rovněž regionálním dějinám. Jistě by se daly zkoumat jednotlivé pohledy více do hloubky, ale pro účely diplomové práce se mi vkročení do problematiky zdá dostačující. Spojením oněch tří přístupů rovněž napovídá, že se autorka nebojí a má zažito, z druhého magisterského studia, uchopit zkoumanou látku ve více rovínách.

V rozboru orální historie věnující se *Narátorovi a rozhovoru* popsala diplomantka svoji cestu ve sběru orálně historického pramene. Nahrála přitom devět narátorů, a to v klasické orálně historické formě, životní příběh + strukturované interview, což velmi kvituji. K poměrně zajímavému postřehu autorka práce dospěla, když vylíčila, že muži byli ochotnějšími narátory nežli ženy. V tomto bodě by mě zajímalo, zda se M. Erbenová nedomnívá, že jistou roli nemohla sehrát i sama jako tazatelka žena, které se muži raději svěřují?

Empirickou část rozdělila diplomantka na tři díly. V první části jde logikou vyprávění, tzn. zabývá se *Životem ve škole* (učitelé, školní budovy, školní rok a jeho součásti), další část sleduje otázky výuky náboženství, které hrálo na Královéhradecku důležitou roli. Pro mě byla tato kapitola velmi inspirativní, neboť mě některé otázky jako žáka školy v průmyslovém městě ani nenapadaly.

Všemi rozhovory se prolínají vzpomínky na školu. Zdá se mi, že se v tomto případě, kdy se sice diplomantka na školy, učitele a budovy přímo zaměřila (byla to její výzkumná otázka), je

sepětí žáků (narátorů) se školou a s učiteli (jednoznačně pozitivní) přeci jen větší než v rozhovorech, které jsem sám v minulosti realizoval. Může se tento „rozpor“ vysvětlit tím, že se jednalo v obou případech o malotřídky s téměř rodinným prostředím, které se promítalo i do jakési intimity kolektivu?

Velmi oceňuji sondy do školního roku a autorkou textu vybraná témata: návštěva zubaře, užívání fyzických trestů, předávání vysvědčení atd.

V další části kapitoly pak M. Erbenová vykládá jednu z nejsilnějších vzpomínkových motivů, a to výuku náboženství a Svátku Božího těla. Jedná se o velmi dobře zpracované a podrobné sondy.

Poslední díl *Fenomény doby* byla asi největší diskusí během naší spolupráce na diplomové práci. Měl jsem na začátku obavy, aby se témata, kterých bylo na začátku mnohem více „nerozsypala“ jen do pouhých krátkých a spíše než historicky pojatých dějových popisů do určitých zvláštností, resp. reliktních doby. Nakonec ale bylo například uvedení tématu UNRRA (Správa spojených národů pro pomoc a obnovu) výborným počinem, který jsem si jako důležitý moment pro paměť povalečných školáků vůbec neuvědomoval. Určitě je tento čtyřstránkový exkurz velmi přínosný, a to i s citátem Pavlína Kourové, emotivně silný, ale přesvědčivý, když píše „o rozzářených očích dětí nad potravinami v krásných obalech, které předtím nikdy neviděly“. Mandelinka a bramborová a souboj Ježíška a Dědy Mráze dokresluje, ale na konkrétních případech prohlubuje obraz velmi zvláštního dějinného období druhé poloviny 50. let a počátku let šedesátých.

V závěru práce oceňuji analytickou charakteristiku obou škol, resp. komparaci české a německé školy. Charakteristickým rysem pro přenos paměti, vzpomínání na „malé“ a „velké“ dějiny, je podle mého názoru velmi dobře ilustrován na paměť roku 1953 ze žakovské perspektivy. Narátoři si pamatují zákon, který umožňoval vychodit školu již v osmém ročníku a naopak „bez paměti“ je například měnová reforma. Tak je to i s dalšími dějinnými mezníky, např. s rokem 1948. Oproti tomu hodiny náboženství, které se bývalých školáků osobně dotýkaly, neopomněl zmínit žádný z narátorů.

Mgr. Michaela Erbenová sepsala podle mého názoru velmi kvalitní práci opírající se jak o dostupnou literaturu, tak objevené střípky písemných pramenů. Nad tím vším se rozprostírají orálně historické rozhovory, které dávají práci další, a podle mého názoru i hlubší lidský rozměr.

Práce je napsána kultivovaným jazykem a doprovázeno skvělými obrazovými přílohami.

Diplomovou práci **doporučuji k obhajobě a hodnotím ji známkou výborně.**

M. Erbenové přeji mnoho úspěchů v osobním i třeba dalším vědeckém životě.